

УДК 343.34

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-168-171

Олійничук Роман Петрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності

Західноукраїнського національного університету

e-mail: r.olynchuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4228-1384>

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто важливість та доцільність використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Проаналізовано погляди науковців на категорії, які стосуються використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Обґрунтовано важливість та доцільність використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Досліджено взаємодію оперативного кримінального аналізу з процесом планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Оцінено важливість та доцільність використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Зроблено ряд відповідних авторських висновків щодо важливості та доцільності використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Ключові слова: оперативний кримінальний аналіз, негласні слідчі (розшукові) дії, планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, кримінальне правопорушення, воєнний стан, досудове розслідування, розкриття та розслідування злочинів.

Olynychuk R. USE OF THE OPPORTUNITIES OF OPERATIONAL CRIMINAL ANALYSIS DURING THE PLANNING AND CONDUCT OF COVERT INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS IN THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The importance and expediency of using the possibilities of operational criminal analysis during the planning and conducting of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law are considered. The views of scientists on the categories related to the use of the capabilities of operational criminal analysis during the planning and implementation of covert investigative (research) actions in the conditions of martial law were analyzed. The importance and expediency of using the possibilities of operative criminal analysis during the planning and conducting of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law are substantiated. The interaction of operative criminal analysis with the process of planning and carrying out covert investigative (research) actions in the conditions of martial law was studied. The importance and expediency of using the possibilities of operational criminal analysis during the planning and conducting of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law are assessed. A number of relevant author's conclusions have been made regarding the importance and expediency of using the capabilities of operational criminal analysis when planning and conducting covert investigative (search) actions under martial law conditions.

The entire civilized world and, in particular, law enforcement agencies need to remember that the "criminal world" does not stand still. It, along with all areas of our life, is also, unfortunately, developing and improving. Offenders and criminals are constantly inventing new ways of committing criminal offenses, using more and more modern ways of committing them. At the same time, they often use the latest technologies to obtain the information they need. In order to successfully combat this anti-social phenomenon, law enforcement agencies must always be one step ahead. First of all, this applies to those cases when it comes to the disclosure and investigation of serious and especially serious crimes, because they represent the greatest public danger for a person.

Keywords: operational criminal analysis, covert investigative (search) actions, planning and carrying out covert investigative (research) actions, criminal offense, martial law, pre-trial investigation, detection and investigation of crimes.

Постановка проблеми. В теперішній час глобальної інформатизації та діджиталізації в жодній сфері нашого бурхливого та швидкоплинного життя не можливо обійтися без інформаційно-аналітичного забезпечення, а особливо, коли це стосується швидкого та ефективного розкриття кримінальних правопорушень. Адже воно багато в чому залежить не тільки від правильного вибору тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії, але й від професійного, якісного та правильного її планування і проведення. А це, у свою чергу, потребує суттєвої інформаційної допомоги та інформаційно-аналітичного супроводу. Особливо, коли боротьба із кримінальними проявами відбувається в умовах воєнного стану, під час якого правоохоронцям часто бракує потрібної інформації, яка б змогла полегшити розкриття та розслідування того, чи іншого злочину.

У цьому контексті на особливу увагу претендує важливість та доцільність використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, що в подальшому відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю.

На превеликий жаль, теперішня динаміка злочинної активності свідчить про низьку ефективність роботи правоохоронних органів та недостатнє як інформування так і інформаційно-аналітичний супровід досудового розслідування, особливо щодо планування та реалізації негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Практика сьогодні свідчить про незначне використання, а інколи прямого ігнорування і фактичної недовіри до інформаційно-аналітичних можливостей, в тому числі і до можливостей оперативного кримінального аналізу, як необхідного інструментарію для подальшого успішного планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою швидкого та ефективного розкриття та розслідування злочинів. Тому дане дослідження є достатньо актуальним, так як воно пов'язане із дослідженням і визначенням важливості та доцільності використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання, які пов'язані із використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану у своїх працях розглядали українські вчені, такі як К. О. Сандул, Р.В. Білоус, В. І. Василичук та О. В. Таран, І. А. Федчак, В. В. Моца, О. В. Власюк, П. Цигикал, О. С. Кіреєва О. С. та інші. Зокрема, К. О. Сандул у своїй праці розглянув форми оперативного кримінального аналізу [1]. Р.В. Білоус, В. І. Василичук та О. В. Таран у своєму науковому дослідженні звернулися до питання про використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування [2]. Навчальний посібник І. А. Федчака присвячений теоретичним розробкам та практичним рекомендаціям у сфері кримінального аналізу [3]. В. В. Моца акцентував свою увагу на теоретико-методологічних засадах використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України [4]. О.В.Власюк у своїй науковій праці дослідив виникнення та становлення кримінального аналізу в боротьбі зі злочинністю [5]. П. Цигикал у своєму науковому дослідженні розглянув кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності [6]. В свою чергу, О. С.Кіреєва, у своєму науковому здобутку приділила увагу кримінальному аналізу як одному з елементів у системі протидії терористичним загрозам [7].

Однак, незважаючи на досить вагомні та продуктивні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема питання щодо важливості та доцільності використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану залишаються малодослідженими та спірними, особливо в їхньому практичному застосуванні.

Мета статті – дослідження і визначення важливості та доцільності використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану з метою їхнього подальшого врахування і застосування в практичній діяльності правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Всьому цивілізованому світу і, зокрема, правоохоронним органам потрібно пам'ятати, що «злочинний світ» не стоїть на місці. Він разом із усіма сферами нашого життя також, на превеликий жаль, розвивається та удосконалюється. Правопорушники та злочинці постійно придумують нові шляхи вчинення кримінальних правопорушень, використовуючи все сучасніші способи їх вчинення. При цьому вони часто використовують новітні технології щодо отримання потрібної їм інформації. Для того, щоб успішно боротися з цим антисоціальним явищем, правоохоронні органи завжди повинні бути на крок попереду. Передусім, це стосується тих випадків, коли мова йде про розкриття та розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів, адже саме вони представляють для людини найбільшу суспільну небезпеку.

Варто зауважити, що станом на сьогоднішній день кримінальний аналіз (особливо – оперативний кримінальний аналіз) став невід'ємною частиною процесу активного запровадження технологічних інновацій, завдяки якому щохвилини впроваджуються нові програмні ресурси та аналітичний інструментарій, так необхідний для наших правоохоронних органів в умовах сучасного протистояння із викликами злочинних проявів.

Одним із дієвих та потужних способів, яким наділив законодавець правоохоронні органи для боротьби із злочинністю, є негласні слідчі (розшукові) дії. Адже, завдяки кваліфікованому та успішному проведенню негласних слідчих (розшукових) дій, можна розкрити будь-який злочин.

Правове регулювання проведення та загальні положення про НСРД передбачено у кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України як дієвий інструментарій для виконання таких завдань кримінального провадження, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також забезпечення швидкого і повного розслідування та судового розгляду з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [8].

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Особливо актуальним та дієвим є роль НСРД під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану», поняття «воєнний стан» визначається, як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [9].

Швидке та ефективне розкриття кримінальних правопорушень багато в чому залежить не тільки від правильного вибору тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії, але й від професійного, якісного та правильного її планування і проведення.

А це, у свою чергу, потребує суттєвої інформаційної допомоги та інформаційно-аналітичного супроводу. Особливо, коли боротьба із кримінальними проявами відбувається в умовах воєнного стану, під час якого правоохоронцям часто бракує потрібної інформації, яка б змогла полегшити розкриття та розслідування того, чи іншого злочину.

Проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану потребує максимальної співпраці із структурними підрозділами кримінального аналізу для отримання швидкої та актуальної інформації, щоб оперативні працівники або керівники могли приймати в подальшому правильні рішення на підставі ситуації з поточними оперативними заходами. А для цього надзвичайно корисними для правоохоронних органів є можливості саме оперативного кримінального аналізу.

Беззаперечним є твердження К.О. Сандул, про те, що успіх виявлення та розкриття будь-якого злочину багато в чому залежить не тільки від оперативного працівника, але й від роботи кримінального аналітика [1, с. 161].

Відповідно, як зазначає науковець, будь-які дії, спрямовані на ліквідацію злочинних структур, не будуть ефективними та результативними, поки правоохоронні органи не будуть отримувати достатньої кількості достовірної вихідної інформації [1, с. 160].

Саме тому ним було успішно та детально досліджено форми оперативного кримінального аналізу, передусім, як інструменту здобування інформації та управління нею.

Слушною, на наш погляд, є твердження І. А. Федчака, що оперативний кримінальний аналіз – інформаційно-аналітична діяльність, що здійснюється за конкретними оперативно-розшуковими справами або кримінальними провадженнями для збору, оцінки, обробки й аналізу даних про осіб, групи осіб, організовані групи чи злочинні організації, знаряддя та засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, та інших відомостей з метою встановлення події злочину, причетності конкретних осіб до його вчинення, також їх соціального й економічного статусу, структури та зв'язків злочинних груп, ролі їх окремих учасників тощо [3, с. 125].

Таким чином, ми вважаємо, що лише поєднання спільних зусиль та плідна співпраця всіх правоохоронних органів щодо вдалого використання результатів оперативного кримінального аналізу може допомогти у прийнятті управлінських чи оперативних рішень, під час проведення різного роду успішних правоохоронних заходів, в тому числі і щодо планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

На підтвердження цієї співпраці практики та науковці акцентують увагу на тому, що уповноважені працівники оперативного підрозділу за результатами аналізу готують відповідну інформацію, а вирішення питання щодо ролі зазначеної інформації в кримінальному провадженні, використання її в доказуванні належить до компетенції слідчого [2, с. 134].

В результаті проведених досліджень можна зробити **висновки** про важливість та доцільність використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, а саме:

- вдале використання можливостей оперативного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, особливо в умовах воєнного стану позитивно впливає на кінцевий результат досудового розслідування;

- для оптимально швидкого та ефективного розслідування злочинів, особливо тих, які вчиняються в умовах воєнного стану, коли достатньо великий брак достовірної інформації, доречним може бути допомога кримінальних аналітиків та їх необмежені можливості щодо збору, оцінки та організації необхідної інформації;

- оперативний кримінальний аналіз має прямий зв'язок із процесом планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, особливо в умовах воєнного стану, так як він проводиться для підтримки досудового розслідування шляхом виконання аналітичних завдань, представлення результатів аналізу, а також пошуку інформації із різноманітних джерел;

- завдяки оперативному кримінальному аналізу здійснюється своєрідний інформаційний супровід кримінального провадження, адже з його допомогою успішно упорядковується та оцінюється наявна

інформація, а також формуються гіпотези, які допомагають посадовим особам правоохоронних органів зробити правильні висновки по справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сандул К. О. Форми оперативного кримінального аналізу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 15. С. 160-166.
2. Білоус Р. В., Василюк В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 131-137.
3. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : *Львівський державний університет внутрішніх справ*. 2021. 288 с.
4. Моца В. В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 73(2). С. 141-147.
5. Власюк О. В. Кримінальний аналіз у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. С. 351-356.
6. Цигикал П. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові та технічні науки*. 2017. № 2. С. 234-240.
7. Кіреєва О. С. Кримінальний аналіз як один з елементів у системі протидії терористичним загрозам. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові та технічні науки*. 2017. № 4. С. 143-157.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
9. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12. 05. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.12.2023).

REFERENCES:

1. Sandul, K. O. (2018). Formy operatyvnoho kryminal'noho analizu [Forms of operational criminal analysis]. *Visnyk Pivdennoho rehional'noho tsentru Natsional'noyi akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny – Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 15, 160-166 [in Ukrainian].
2. Bilous, R. V., Vasylynychuk, V. I. & Taran O. V. (2021). Vykorystannya metodiv kryminal'noho analizu pid chas operatyvnoho provadzhennya ta dosudovoho rozsliduvannya [Use of criminal analysis methods during operational proceedings and pre-trial investigation]. *Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 131-137 [in Ukrainian].
3. Fedchak, I. A. (2021). *Osnovy kryminal'noho analizu [Fundamentals of criminal analysis]*. L'viv : L'vivs'kyi derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
4. Motsa, V. V. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady vykorystannya kryminal'noho analizu operatyvnymy pidrozdilamy pravookhoronnykh orhaniv Ukrayiny [Theoretical and methodological principles of the use of criminal analysis by operational units of law enforcement agencies of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, 73(2), 141-147 [in Ukrainian].
5. Vlasjuk, O. V. (2012). Kryminal'nyy analiz u borot'bi zi zlochynnistyuu: vynykennya ta stanovlennya [Criminal analysis in the fight against crime: origin and development]. *Universytets'ki naukovy zapysky – University scientific notes*, 4, 351-356 [in Ukrainian].
6. Tsyhykal, P. (2017). Kryminal'nyy analiz yak element systemy informatsiynoho zabezpechennya operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti [Criminal analysis as an element of the system of information support of operational and investigative activities]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny. Ser. : Viys'kovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Ser. : Military and technical sciences*, 2, 234-240 [in Ukrainian].
7. Kireyeva, O. S. (2017). Kryminal'nyy analiz yak odyn z elementiv u systemi protydyi terorystychnym zahrozam [Criminal analysis as one of the elements in the system of combating terrorist threats]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny. Ser. : Viys'kovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Ser. : Military and technical sciences*, 4, 143-157 [in Ukrainian].
8. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy “Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu” [The Law of Ukraine “About the legal regime of martial law”]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 5.11.2023